

เอกสารประกอบการสอน
วิชา นิติปรัชญา LAW 2801

ธนวัฒน์ พิสิฐจินดา

สาขาวิชานิติศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ชื่อตำรา เอกสารประกอบการสอน วิชา นิติปรัชญา LAW 2801

ชื่อผู้แต่งเรียบเรียง ธนวัฒน์ พิสิฐจินดา

พิมพ์ที่

จำนวนที่พิมพ์

ปีที่พิมพ์

คำนำ

เอกสารประกอบการสอนราย วิชา นิติปรัชญา รหัส LAW 2801 นี้ เป็นเอกสารที่เรียบเรียงขึ้นประกอบกับการใช้บรรยายความหมายและทฤษฎีทางนิติปรัชญา

ธนวัฒน์ พิสิฐจินดา

ความหมายของนิติปรัชญา

ความเข้าใจพื้นฐาน

พวกเรากำลังจะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องอะไร สำหรับวิชานิติปรัชญา ก่อนเข้าเนื้อหาต้องเข้าใจความหมายของคำสองคำก่อน คือ

คำว่า “นิติ” แปลว่า “กฎหมาย”

คำว่า “ปรัชญา” แปลว่า “วิชาที่ว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง”

เมื่อทราบถึงความหมายของคำว่า “นิติ” กับคำว่า “ปรัชญา” ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้ศึกษาจะเริ่มเห็นได้ว่า

(1) วิชานิติปรัชญา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิชาที่ว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริงของกฎหมาย

(2) การศึกษาวิชานี้ จะมีลักษณะเป็นการศึกษาทางด้าน “นามธรรม” หรือในทาง “ความคิด”

(ปรีดี เกษมทรัพย์, 2559, 65)

ด้วยเหตุผลตาม (1) และ (2) จึงสรุปได้ว่า วิชานิติปรัชญาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ

1. ทฤษฎีต่าง
2. แนวคิดของสำนักต่าง ๆ
3. หลักการบางประการในลักษณะนามธรรม

การศึกษาตาม 1.2.3. ข้างต้น จึงเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับ

(1) นักทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

(2) แนวคิด หรือ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

(3) หลักการ หรือ เกณฑ์บางอย่างของแต่ละทฤษฎี หรือแต่ละสำนักแนวคิด

ความหมายของ “นิติปรัชญา”

1. การคิดกฎหมายอย่างปรัชญา (to think of law philosophically)
2. “นิติปรัชญา” ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Philosophy of Law” หมายถึง การศึกษาตรรก
ตรองเกี่ยวกับ

กฎหมายในลักษณะทั้งหมด (As a Whole) เป็นการตรรกตรองทางนามธรรมชั้นสูง เป็นการศึกษา
ในชั้นรากฐานว่า “กฎหมายแท้ๆ คือ อะไร”

เรื่องทฤษฎีปฏิฐานนิยม (Legal Positive)

1. ความหมาย

(1) มีการให้ความหมายไว้ว่า Legal positivism หรือ “นิติปฏิฐาน” มีการให้ความหมายในเชิงข้อสมมุติที่ว่า

การดำรงอยู่ และเนื้อหาของกฎหมายขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงทางสังคม ไม่ใช่คุณค่าความดีของกฎหมาย

(2) ข้อสมมุติแบบปฏิฐานนิยม กล่าวว่า สังคมมีระบบกฎหมายที่ขึ้นอยู่กับดำรงอยู่ของโครงการที่แน่นอน ของวิธีการปกครอง (governance) ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับบริบทจะสร้างความพอใจให้แก่อุดมคติเกี่ยวกับความยุติธรรม ประชาธิปไตย หรือ หลักนิติธรรม (rule of law)

2. นักคิดที่สำคัญ ของ ทฤษฎีปฏิฐานนิยม H.L.A. HART ชื่อเต็มคือ Herbert Lionel Adolphus Hart

(18 กรกฎาคม 1907 – 19 ธันวาคม 1992) เอช.เอ็ล.เอ.ฮาร์ท : เป็นนักนิติปรัชญาที่ทรงอิทธิพลแห่งศตวรรษ

ที่ 20 ศาสตราจารย์ ธรรมศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัย อากسفิ์ด/ออกฟอร์ด

เอช.เอ็ล.เอ.ฮาร์ท: เป็นผู้เขียน “แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมาย หรือ The Concept of Law) และสร้างคุณูปการสำคัญให้แก่ปรัชญาการเมือง

3. แนวคิดของ H.L.A. HART

(1) H.L.A. HART ประกาศว่าตนเองเป็นนักปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย (Legal positivist)

(2) เอช. เอ็ล. เอ. ฮาร์ท แสดงความคิดว่า

1) กฎหมายและศีลธรรมไม่จำเป็นต้องเกี่ยวโยงกันเสมอไป และ

2) การดำรงอยู่ หรือความสมบูรณ์ของกฎหมาย เป็นเรื่องที่ต้องแยกออก จากเรื่องความชอบหรือไม่ชอบ ธรรม ภายในกฎหมาย

3) เอช. เอ็ล. เอ. ฮาร์ท ยอมรับว่า

มีความบ่อยครั้งที่ “กฎหมาย” กับ “ศีลธรรม” จะมีความคาบเกี่ยวกัน (overlap)

แต่ก็ได้หมายความว่า จะต้องมึจุดเชื่อมโยงด้านความคิดที่จำเป็นบางประการระหว่างกฎหมายและศีลธรรม

การดำรงอยู่ของกฎหมายนั้น ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงทางสังคมที่ซับซ้อน (complex Social Facts) หลากๆประการ

กฎหมายจึงอยู่ภายใต้การวิพากษ์ วิจารณ์ ทางศีลธรรมได้ (จรัญ โฆษณานันท์, 2557, 76-77)

เรื่องทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์

1 ความหมาย

ทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ (Reine Rechtslehre: Pure Theory of Law) เป็นทฤษฎีที่เกิดจากรากฐานของแนวความคิดเชิงวิทยาศาสตร์จากกฎหมายที่ปรากฏล้วนๆ โดยมีได้แยกจาก เรื่องศีลธรรม , เรื่องการเมือง , เรื่องความยุติธรรม หรือ สังคมวิทยา

2 นักคิดที่สำคัญของทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์

Hans Kelsen (11 ตุลาคม 1881 – 19 ตุลาคม 1973) หรือ ฮันส์ เคลเสน เป็นนักนิติศาสตร์และ

นักนิติปรัชญาชาวออสเตรีย ผู้เขียนรัฐธรรมนูญที่สาธารณรัฐออสเตรียลงมติรับเมื่อปี 1920 ถือกันว่าเขาเป็นคนหนึ่ง ผู้คงแก่เรียนด้านกฎหมายที่สำคัญที่สุดแห่งศตวรรษที่ 20

ฮันส์ เคลเสน มีงานเขียนที่สำคัญคือ เรื่องทฤษฎีบรรทัดฐานทั่วไป Allgemeine Theorie der Normen ,

1997 พากย์อังกฤษ General Theory of Norms ที่ยืนยันสถานะทั่วไป คือ ความเป็นอิสระของศีลธรรม

(พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา , 478)

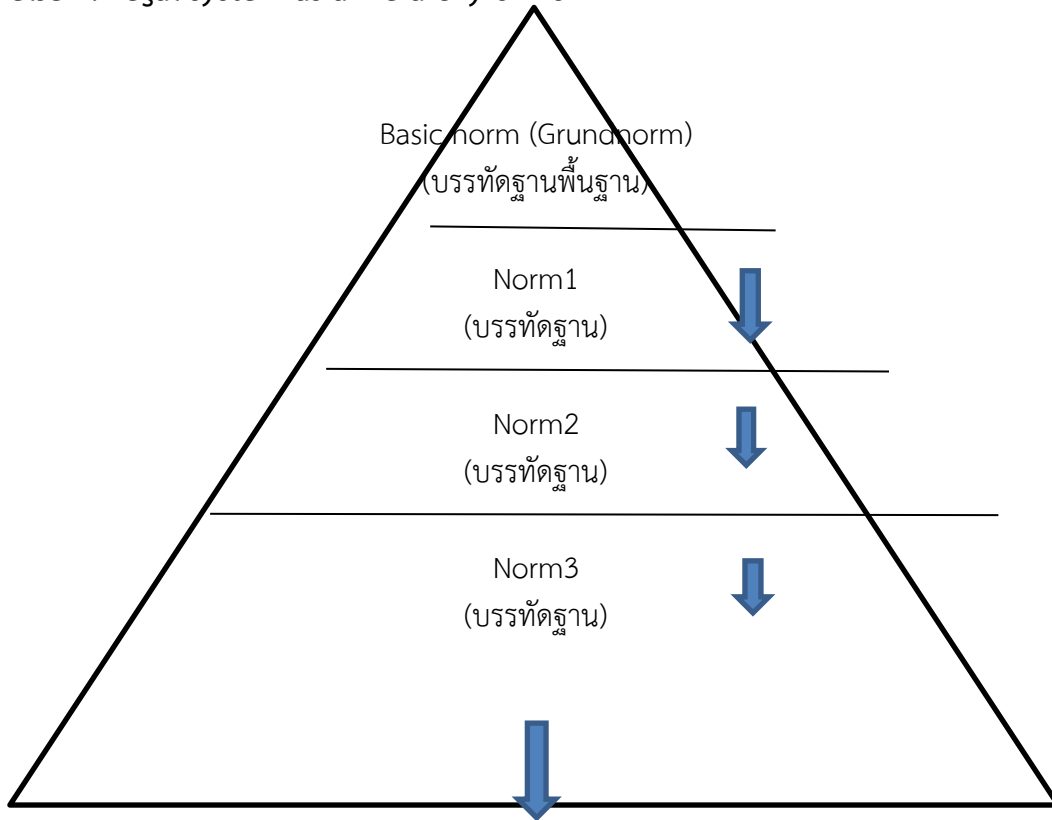
3. แนวคิดของ ฮันส์ เคลเสน

(1) ตามทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ กฎหมายเป็นเสมือนระบบแห่งบรรทัดฐาน ซึ่งความสมบูรณ์ของกฎหมายได้มาจากบรรทัดฐาน ขั้นมูลฐาน

(2) การพิสูจน์ว่าบรรทัดฐานใด เป็นกฎหมายหรือไม่ หลักฐานสำคัญที่สุดอยู่ที่การพิจารณาว่าบรรทัดฐานนั้นตรา หรือ บัญญัติขึ้นมา โดยมีบรรทัดฐานอื่นที่เหนือกว่าให้อำนาจหรือไม่

ตัวอย่าง ข้อบัญญัติห้ามสูบบุหรี่ บนรถประจำทางย่อมถือเป็นกฎหมายที่สมบูรณ์ เพราะบัญญัติขึ้นโดยอาศัยอำนาจจากกฎกระทรวงคมนาคม ซึ่งเป็นกฎหมายลูกบทยุติความสมบูรณ์ ตามอำนาจที่ได้รับจากกฎหมายลำดับสูงขึ้นไปเป็นลำดับไป เช่น พระราชกฤษฎีกา พระราชบัญญัติ และชั้นสูงสุดคือ รัฐธรรมนูญ

Kelsen : Legal system as a hierarchy of norm

(จรัญ โฆษณานันท์ , 2557 , 65)

เรื่องทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ

1 ความหมาย

ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ บางแห่งก็เรียกว่าสำนักกฎหมายธรรมชาติ (School of Nature Law)

มีความเห็นว่า กฎหมายธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้ทำขึ้นมาเอง แต่มีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐ

กฎเกณฑ์ต่างๆในทางกฎหมาย จัดเป็นอุดมคติซึ่งอยู่เหนือกว่ากฎหมายที่รัฐเป็นผู้สร้างขึ้น
ปรัชญากฎหมายธรรมชาติ มีการแบ่งออกเป็น 5 ยุค

- (1) ยุคโบราณ นักคิดสำคัญ เช่น เพลโต ที่สุดท้ายยอมรับว่า “นิติรัฐ” Legal State หรือที่เรียกกันว่า รัฐที่ปกครองภายใต้หลักกฎหมาย เป็นใหญ่กว่า อุดมคติที่ไม่ใช่รัฐ Non Law State (เดิมเพลโตเห็นว่า มนุษย์ต้องปกครองจากผู้ทรงภูมิปัญญาเท่านั้น)

ในยุคกรีกโบราณ Aristotle หรือ อริสโตเติล ได้เห็นว่า เพลโต ยังมีข้อบกพร่องบางเรื่อง อริสโตเติล จึงอธิบายใหม่ว่า

“มนุษย์เมื่อบรรลุซึ่งความสมบูรณ์เพียบพร้อมแล้ว เขาจะเป็นสัตว์โลกที่ประเสริฐที่สุด แต่ทว่าเมื่อใดที่มนุษย์ ถูกตัดห่างจากกฎหมาย และความยุติธรรม เขาจะกลายเป็นสัตว์โลกที่เลวร้ายมากที่สุด”

- (2) ยุคมืด มีการเปลี่ยนแปลงคำสอน ปรัชญาทางกฎหมาย ให้สอดคล้องกับหลักคำสอนในคริสต์ศาสนา มีความเชื่อ เรื่อง บาปโดยกำเนิด หรือ Original Sin ของมนุษยชาติ และนำคติความเชื่อเข้ามาแทนที่เหตุผล ในฐานะเป็นกฎหมายสูงสุดของจักรวาล
- (3) ยุคฟื้นฟู มีการนำความคิดทางศาสนาออก และนำปรัชญาธรรมชาติ ที่เน้น เรื่อง เหตุผลทางธรรมชาติ เช่น สิทธิธรรมชาติ หรือ Natural Rights มาเพิ่มบทบาท
- (4) ยุครัฐนิยม เป็นยุคที่กระแสลัทธิชาตินิยม หรือ Nationalism เข้ามามีบทบาท และอาศัยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เข้ามาแทนที่เหตุผล
- (5) ยุคปัจจุบัน มีนักคิดสำคัญคือ ลอน ฟูลเลอร์ Lon luvois Fuller กลับมาให้ความสำคัญกับกฎหมายในแง่ของ กระบวนการ และ วัตถุประสงค์ของกฎหมาย กล่าวคือ ไม่แยกเรื่อง ข้อเท็จจริง(IS) ออกจากคุณค่า(ought) ทางกฎหมาย

2. นักคิดที่สำคัญกับแนวคิด ในยุคปัจจุบัน ลอน ฟูลเลอร์ (Lon luvois Fuller: 1902 – 1978) ถือเป็นนักคิดที่สำคัญของ ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งประกาศว่า “กฎหมายจำต้องอยู่ภายใต้บังคับของศีลธรรม หรือ ต้องบรรจุหลักเกณฑ์ ศีลธรรม ภายในกฎหมายด้วย”

เรียกว่า “The Inner Morality of Law” หรือ “ศีลธรรมภายในกฎหมาย” ซึ่งมี 8 ประการ

- (1) กฎหมายจะต้องมีลักษณะทั่วไป ในฐานะเป็นกฎเกณฑ์ ซึ่งใช้เป็นหลักชี้้นำการกระทำ โดยเฉพาะต่างๆ
- (2) กฎเกณฑ์ดังกล่าวจะต้องถูกตีพิมพ์ เผยแพร่ให้ปรากฏแก่สาธารณะ หรืออย่างน้อยก็ต่อบุคคลทุกคน

ที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎเกณฑ์นี้

- (3) กฎเกณฑ์จะต้องไม่มีผลย้อนหลัง
- (4) กฎเกณฑ์จะต้องมีลักษณะชัดเจน และสามารถเป็นที่เข้าใจได้
- (5) กฎเกณฑ์จะต้องไม่มีความขัดแย้งกัน
- (6) กฎเกณฑ์จะต้องไม่เป็นการกำหนด บังคับในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้
- (7) กฎเกณฑ์ต้องมีความมั่นคง แน่นนอน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์บ่อยเกินไป
- (8) ต้องมีความกลมกลืนกันระหว่างกฎเกณฑ์ที่ถูกประกาศใช้ กับการบังคับใช้กฎเกณฑ์นั้นในความเป็นจริง

อันเป็นเรื่องความสอดคล้องระหว่างการกระทำของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย และตัวบทกฎหมายที่ประกาศใช้

ทั้ง 8 ประการนี้ เรียกว่า “กฎหมายธรรมชาติในเชิงกระบวนการ” (Procedural version of natural law)

เรื่อง ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา
(Sociological Jurisprudence)

1.ความหมาย

ทฤษฎีนี้มีอีกชื่อ คือ ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคม โดยเห็นว่า บทบาทหน้าที่ของกฎหมาย เป็นเครื่องมือสำหรับคานผลประโยชน์ต่างๆ เพื่อให้สังคมเกิดความสมดุล

2.นักคิดที่สำคัญ

รอสโค พาวนด์ Roscoe Pound (27 ต.ค 2413 – 30 มิ.ย. 2507) เป็นนักวิชาการชาวอเมริกัน เคยเป็นคณบดีโรงเรียนกฎหมายฮาร์วาร์ด Dean of Harvard Law School.

3.แนวคิดของรอสโค พาวนด์

1. กฎหมายเป็นเครื่องมือในการคานผลประโยชน์
2. นักกฎหมายมีภารกิจในการจัดระบบผลประโยชน์ต่างๆให้สมดุล
3. กลไกทางกฎหมาย คล้ายกับการเป็นวิวัฒนาการสังคม มุ่งสร้างโครงสร้างสังคมใหม่ อันมีประสิทธิภาพ
4. ผลประโยชน์ คือ บรรดา ข้อเรียกร้อง ความต้องการ หรือความปรารถนาของมนุษย์ที่ต่างยืนยันเพื่อให้ได้มาอย่างแท้จริง

ข้อสังเกต : ทฤษฎีนี้เป็นที่มาของแนวคิด เรื่องกฎหมายแรงงาน กฎหมายควบคุมผังเมือง เป็นต้น

ทฤษฎีกฎหมายของมาร์กซิสม์
(The Marxist Theory of Law)

1.ความหมาย - ทฤษฎีกฎหมายของมาร์กซิสม์ เห็นว่า กฎหมายเป็นผลผลิตหรือ ผลสะท้อนของ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ หรือเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ

- กฎหมายเป็นเสมือนเครื่องมือของชนชั้นปกครอง
- สังคมที่สมบูรณ์ กฎหมายที่อยู่ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการควบคุมสังคมจะ เหน็ดหายและสูญสิ้นไปในที่สุด

2.นักคิดและแนวคิดที่สำคัญ

Marxist (มาร์กซ) เกิด 5 พค 1818 ที่ปรัสเซีย จบปริญญาเอาทางด้ายปรัชญาจาก มหาวิทยาลัยเจนา

3.แนวคิด

เป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยมีความเชื่อว่า อนาคตอันไกลโพ้น โลกจะอยู่กันอย่างสันติสุข มีแต่ความเคารพกัน

เรื่องสำนักประวัติศาสตร์
(Historical school of Law)

1.แนวคิด

- (1) กฎหมายเป็นสิ่งซึ่งถูกค้นพบ มิใช่สิ่งที่ถูกสร้างขึ้น (Law is Found, not made)
- (2) การเติบโตของกฎหมาย เป็นการเติบโตแบบกระบวนการร่างกาย อย่างไรก็ดี
(Unconscious)
- (3) การนิติบัญญัติ มีความสำคัญน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับจารีตประเพณี

- (4) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย จิตสำนึกของประชาชน ไม่อาจแสดงออกโดยตัวเองเช่นแต่เดิม แต่ไปปรากฏแสดงออกที่นักกฎหมาย ที่ทำหน้าที่เสมือนปากเสียงแสดงจิตสำนึกของประชาชน
- (5) นักกฎหมายมีความสำคัญกว่า นักนิติบัญญัติ (ในเชิงผู้ร่างกฎหมาย)
- (6) กฎหมายมิใช่สิ่งที่มีความสมบูรณ์อย่างสากล มิใช่สิ่งที่น่าสนใจได้ทุก ๆ แห่ง

2.นักคิดสำคัญ

ซาวินญี่ (Savigny) เป็นผู้ก่อตั้งสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์
ถือกำเนิดที่เมืองแฟรงค์เฟิร์ต ในปี ค.ศ. 1779 ก่อนการปฏิวัติในฝรั่งเศส
มีความสนใจในเรื่องประวัติศาสตร์และกฎหมายโรมัน

ข้อสังเกต

สำนักประวัติศาสตร์ เสนอทฤษฎีที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ทฤษฎีกฎหมาย: กฎหมายคือจิตวิญญาณประชาชาติ
2. ทฤษฎีวิวัฒนาการกฎหมาย: กฎหมายวิวัฒนาการเป็นกฎหมายชาวบ้านไปสู่นักกฎหมาย
3. ทฤษฎีวิชาการทางนิติศาสตร์: นิติวิธีทางประวัติศาสตร์ คือการนำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาช่วยพิจารณา (สมยศ เชื้อไทย , 2558: 127-138)

เรื่องสำนักกฎหมายบ้านเมือง

1 แนวคิด

ปฏิเสธกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ยอมรับว่า กฎหมายบ้านเมือง หรือ กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ คือกฎหมายที่แท้จริง

จนมีผู้กล่าวว่า

“กฎหมายของรัฐธรรมนูญ ไม่อาจเป็นความยุติธรรมได้ เพราะกฎหมายของรัฐธรรมนูญนั่นเอง เป็นผู้กำหนดความยุติธรรม ความยุติธรรม ความถูกต้อง ความผิด ความดี ความชั่ว”

2. นักคิดที่สำคัญ

* **ฌอง โบแดง (Jean Bodin) 1530-1596**

นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส คือ ผู้ที่กล่าวว่า “อำนาจอธิปไตย ย่อมไม่ถูกยับยั้งหรือจำกัดโดยกฎหมายใดๆ (Legibus Soluta)

* **ฮอบส์ (Thomas Hobbes) 1583-1645**

นักปราชญ์ชาวอังกฤษ คือผู้ที่กล่าวว่า

“...ในภาวะธรรมชาติ เช่นนี้ จึงไม่มีหลักความ ผิด-ถูก ชั่ว-ดี ไม่มีศีลธรรม ไม่มีกฎหมาย”

* **ออสติน (John Austin) 1790-1859**

เป็นชาวอังกฤษ ผู้กล่าวว่า “กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐธรรมนูญ”

เรื่อง สัจนิยมทางกฎหมาย (Legal Realism)

1. ความหมาย

คือ งานที่มีการวิจารณ์กฎหมาย วิเคราะห์ในเรื่องกระบวนการทางกฎหมายในเชิงปฏิบัติด้วยภาษาสำนวนที่ซับซ้อน

งานกลุ่มนี้ ถูกเรียกว่า
“สัจนิยมทางกฎหมาย”

ปรากฏขึ้นในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 20 ใน “สหรัฐอเมริกา” และ “กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย” เช่น กล่าวถึง ข้อกังขาของกฎหมาย รวมถึง การพิจารณาคดี

2. ลักษณะของสัจนิยม

1) แบบอเมริกัน เช่น เยโรม แฟรงค์ (Jerom Frank: 1889 – 1957)

เขียนว่า

“กล่าวสำหรับสามัญชนโดยเฉพาะแล้ว กฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับ มูลคดีหนึ่งๆ ก็คือคำตัดสินของศาลแห่งคดีนั้น ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะกฎหมายในเรื่องนั้นๆ จะไม่ปรากฏการดำรงอยู่ トラบจนกว่าศาลจะได้มีคำพิพากษาแล้ว”

2) แบบสแกนดิเนเวีย

เช่น เขียนในทำนองว่า

“บุคคลผู้ใช้อำนาจสาธารณะใดๆ มีหน้าที่ต้องให้เหตุผลการใช้อำนาจของตนเสมอ” หรือ
“อำนาจซึ่งปราศจากความรับผิดชอบ หาอาจสमानเข้ากับระบบประชาธิปไตยได้ไม่”

หมายเหตุ นักเขียนสำคัญ เช่น คาร์ล โอลิเวอร์ โครน่า (Karl Olivercrona : 1897 – 1980 ชาวสวีเดน /

แอลฟ์ รอสส์ (Alf Ross : 1899 – 1979) ชาวเดนมาร์ก

เรื่อง ลัทธิอรรถประโยชน์
(Utilitarianism)

1. ความหมาย

ลัทธิอรรถประโยชน์จะให้ความสำคัญกับ จริยธรรมทางกฎหมาย ถ้อยเรื่อง “ความสุข” (Happiness)

เป็นหัวใจ

ลัทธินี้มีสำนวนที่โด่งดัง คือ
“ความสุขสูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุด” (The Greatest Happiness of The Greatest)

2. นักคิดและแนวคิด

เบน แธม (Jeremy Bentham) (15 ก.พ. 1748 – 6 มิ.ย. 1832)

เป็นนักปฏิรูปกฎหมาย บางแห่งเรียกเขาว่า นักประโยชน์นิยม

เป้าหมายอันเป็นแนวคิดของ เบน แธม คือ

1. จัดหาปัจจัยสำหรับการดำรงอยู่ (Subsistence)
2. สร้างสรรค์ความมั่งคั่งสมบูรณ์ (Abundance)
3. ให้ความเสมอภาค (Equality)
4. รักษาความมั่นคง (Security)

จอห์น สจิวท มิลล์ (John Stuart Mill : 1806 – 1873) เป็นชาวอังกฤษ

“ประโยชน์” ยังรวมถึง สุขารมณ์ ของจินตนาการและความพึงพอใจของอารมณ์ระดับสูงด้วย
เช่น การมีสวัสดิการทางสังคม

หลักนิติธรรม
(Rule of Law)

1.ความหมาย

เป็นหลักการที่เกี่ยวกับ กฎหมาย , เหตุผล และศีลธรรม เสรีภาพของประชาชนและรัฐ , ความยุติธรรม , ความเสมอภาค ในรูปแบบ (Formal Equality) ความเสมอภาคในเนื้อหา (Substantive Equality)

2.นักคิดและแนวคิดที่สำคัญ

โจเซฟ ราซ (Joseph Raz) นักปรัชญาด้านกฎหมาย วางหลักสำคัญเกี่ยวกับหลักนิติธรรม คือ

- (1) กฎหมายต้องใช้กับการกระทำความผิดหลังประกาศ
- (2) กฎหมายต้องมีความมั่นคงถาวร
- (3) กฎหมายพิเศษ การตราต้องเปิดเผย
- (4) อิสระของตุลาการต้องได้รับการคุ้มครอง
- (5) ความยุติธรรมโดยธรรมชาติ ต้องได้รับความเคารพ
- (6) ศาลยุติธรรมต้องมีอำนาจตรวจสอบพิจารณา
- (7) การขอความยุติธรรมต่อศาลต้องกระทำโดยง่าย
- (8) ไม่อนุญาตให้หน่วยงานรัฐบิดเบือนกฎหมาย

เรื่องการตีแผ่กฎหมายของประชาชน

1. ลักษณะ

เป็นการปฏิเสธการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเชื่อมั่นและตั้งใจ บางท่านเรียกว่า การไม่นับถือกฎหมาย

โดยมีมูลเหตุ 4 ประการ

- 1) เพราะความบกพร่องของกฎหมาย
- 2) ผู้ออกกฎหมาย บำเพ็ญตนอยู่เหนือกฎหมาย
- 3) ไม่มีการอธิบายถึงเหตุผลของกฎหมาย
- 4) มิได้รับความยินยอมเห็นชอบจากประชาชน

ส่วนรูปแบบจะเป็นการกระทำแบบสันติวิธี นุ่มนวล และเปิดเผย

เรื่องความยุติธรรม (Justice)

1. ลักษณะการตีความ

อริสโตเติล แบ่งความยุติธรรมเป็น 2 ประเภท

1. **ความยุติธรรมโดยธรรมชาติ Natural Justice** หมายถึง หลักความยุติธรรมซึ่งมีลักษณะเป็นสากล ใช้ได้ต่อมนุษย์ทุกคน ไม่มีขอบเขตจำกัด และอาจค้นพบได้โดย “เหตุผลบริสุทธิ์” ของมนุษย์

2. **ความยุติธรรมตามแบบแผน Conventional Justice** หมายถึง ความยุติธรรมซึ่งเป็นไปตามตัวบทกฎหมายของบ้านเมือง หรือ ธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละสังคม หรือ ชุมชน ความยุติธรรมลักษณะนี้ อาจเข้าใจแตกต่างกันตามแต่ละสถานที่ และอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา หรือตามความเหมาะสม

เรื่อง ปรัชญากฎหมายไทย

ธรรม ศีล พุทธธรรม

ในแง่ของปรัชญากฎหมายไทย หากจะนำแนวคิดที่นำมาเปรียบเหมือนดังเช่น ทฤษฎี หรือสำนักคิดต่างๆ ธรรมะ ศีล หรือ หลักธรรม นับเป็น หลักประการหนึ่ง ที่นำมาแก้ปัญหาทางนิติศาสตร์

ดังกล่าวที่ว่า “...ถ้ามีปัญหาทางนิติศาสตร์ ให้ถือหลักธรรมศาสตร์ หรือ ธรรมะ หรือความถูกต้อง เป็นธรรมเรื่องสูงสุด...”